

In elk geval de personages met een * laten maken.

Knip de informatie in stroken en geef elk kind of elk tweetal de informatie, die hoort bij het personage.

Naam in rechte letters = echt persoon

Naam in *cursieve* letters = fictief persoon met bestaande naam

Beroep en naam	Werkzaamheden
Moleneigenaar* Jan Rietema	<p>Jan Rietema is rond 1900 de eigenaar van de molen in Roderwolde. Hij woont met zijn gezin in het witte huis in Roderwolde.</p> <p>In 1900 waren er wel tienduizend molens in Nederland. Molens hadden veel verschillende functies. Zo kon je met een molen hout zagen tot planken, graan malen tot meel en zaden persen tot olie. Watermolens pompten water uit de grond of pompten water uit de polder, zodat de grond droog bleef. Er bestonden niet alleen wind- en watermolens, maar ook molens op elektriciteit. Een paard (ros) of ezel zorgde voor beweging bij de rosmolen.</p>
Dienstbode <i>Johanna Mulder</i>	<p>De dienstbode werkt in het witte huis in Roderwolde bij de familie Rietema, de eigenaar van de molen.</p> <p>Ze werkt hard van 's morgens zes uur tot laat in de avond. Ze maakt schoon, zorgt dat de kachels blijven branden, doet boodschappen en kookt.</p> <p>Het beroep van dienstbode was voor veel ongetrouwde meisjes een manier om iets bij te verdienen voor hun ouders. Vaak woonden ze bij de familie waarvoor ze werkten, waardoor ze de zekerheid hadden van een maaltijd en een slaapplek. Ze sliepen meestal in kleine kamertjes op zolder.</p>

<p>Meesterknecht* Jan Faber</p>	<p>De meesterknecht (molenaar) is in dienst bij de eigenaar van de molen. Hij woont met zijn gezin in de molen Woldzigt in Roderwolde.</p> <p>De molenaar werd ook wel mulder genoemd. Hij was een echte vakman. Natuurlijk moest hij verstand hebben van wat hij maalde. Maar hij moest ook veel weten over het weer en de stand van de wieken. En hij moest verstand hebben van het onderhoud van het binnenwerk van de molen.</p> <p>In de molen Woldzigt werden de lijnzaadjes tussen molenstenen fijngemalen en daarna warm gemaakt en geperst in een slagblok. De eerste keer persen heet de 'voorslag', de tweede keer persen de 'naslag'. Zo werd de lijnolie uit de lijnzaadjes geperst.</p> <p>Jan Faber was ook olieslager. Faber deed de naslag omdat dit een precies werkje is. Na 48 slagen ging er een belletje: de optimale hoeveelheid olie is dan uit het lijnzaad geslagen en er blijft een veekoek/ lijnkoek over. Deze lijnkoeken waren vroeger een erg belangrijk product van de oliemolen.</p>
<p>Vrouw van meesterknecht <i>Jantje Faber</i></p>	<p>Zij is de vrouw van meesterknecht Jan Faber. Ze woont met haar gezin in molen Woldzigt in Roderwolde.</p> <p>Een molen geeft een vrouw flink wat werk. Ze moet veel hout soppen, want behangen hoef je in een molen niet te doen. Als de molen draait, dan schudt en beweegt alles en dan zit het behang zo vol scheuren. Door het malen van meel is het vaak een stoffige boel. En het olieslaan zorgt voor vieze vette kleren, dus is er veel wasgoed, dat met de hand wordt gedaan.</p>
<p>Dochter van de meesterknecht <i>Koosje Faber</i></p>	<p>Koosje is de dochter van meesterknecht Jan Faber en zijn vrouw Jantje. Koosje is 12 jaar.</p> <p>Koosje heeft de lagere school afgemaakt, maar ze gaat nu niet meer naar school. Dat vinden haar ouders niet nodig. Ze helpt haar moeder in de huishouding. Ze maakt schoon, doet de was, schilt de aardappelen. Ook moet ze elke dag 10 naadjes breien aan sokken voor de hele familie.</p>
<p>Zoon van de meesterknecht <i>Gerben Faber</i></p>	<p>Gerben is de zoon van meesterknecht Jan Faber en zijn vrouw Jantje. Gerben is 10 jaar.</p> <p>Gerben zit op de lagere school. Na schooltijd helpt hij zijn vader in de molen. Zodra hij van school af is, wil hij alles leren om zelf ook meesterknecht te kunnen worden.</p>

<p>Dochter van de meesterknecht <i>Loes Faber</i></p>	<p>Loes is de jongste dochter van meesterknecht Jan Faber en zijn vrouw Jantje. Loes is 7 jaar.</p> <p>Loes vindt het leuk om in en om de molen te spelen, maar ze moet ook vaak haar moeder helpen. Haar lievelingsdier is de poes Bontje. Ze houdt van tolleren, touwtjespringen, bikkelen en hoepelen.</p>
<p>Knecht voorslag* <i>Frans Oliemans</i></p>	<p>Deze knecht doet de voorslag, dat is de eerste keer dat het gemalen lijnzaad wordt uitgeperst.</p> <p>Deze knecht woont niet in de molen, maar ergens anders. In de zomer werkt hij op het land. De boeren huren hem in om te hooien en het graan te oogsten. Eten en koffie drinken gebeurt dan op het land. In de winter werkt deze knecht op de molen. Hij wordt elke winter opnieuw aangenomen, dus heeft geen vaste baan.</p> <p>Eerst verwarmt hij het lijnmeel op het vuister, zodat de olie er makkelijker uit geslagen kan worden. Als het lijnmeel warm genoeg is, gaat het in twee bulen; dit zijn wollen zakken. De bulen worden in stevige leren omslagen gevouwen.</p> <p>Oorspronkelijk hadden die een voering van paardenhaar, daarom heten ze 'haren'. De knecht zet de beide haren rechtop in de perskamer en zet een hei in het werk. Deze slagheit slaat een wig in de slagbank. Hierdoor wordt er enorm hard tegen de beide pakketten lijnmeel geduwd. Door zijwaartse druk wordt de olie uit de beide haren geperst en opgevangen in twee bekkens. Vroeger liep de olie via een buizenstelsel in enorme oliekelders. De wollen zak, de buul wordt eraf gehaald, waardoor de kersverse voorslagkoek tevoorschijn komt. Deze koek wordt nogmaals verwarmd en nog een keer geslagen (naslag). De meesterknecht doet de naslag, want dit is een heel precies werkje.</p> <p>Als de molen olie slaat, maakt dat veel lawaai. De knecht die olie slaat, is daarvan nogal doof geworden. Hij geeft vaak geen antwoord op een vraag en lijkt daardoor dom. 'Oliedom' is het gezegde.</p>

<p>Koekenbakker* <i>Krijn Koekebakker</i></p>	<p>Deze knecht maakt de lijnkoeken op maat. Als de olie twee keer uit het lijnzaad was geperst, bleven er lijnkoeken over. Dit was een belangrijk product van de molen. Lijnkoeken werden verkocht als veevoer.</p> <p>Deze knecht woont niet in de molen, maar ergens anders. In de zomer werkt hij op het land. De boeren huren hem in om te hooien en het graan te oogsten. Eten en koffie drinken gebeurt dan op het land. In de winter werkt deze knecht op de molen. Hij wordt elke winter opnieuw aangenomen, dus heeft geen vaste baan.</p> <p>De Koekenbakker werkt aan een klein tafeltje en maakt daarop de lijnkoeken op maat.</p>
<p>Koekenknecht* <i>Ko Koeken</i></p>	<p>Deze knecht zet de lijnkoeken in de kisten en doet de lijnolie in de vaten. Als de olie twee keer uit het lijnzaad is geperst, blijven er lijnkoeken over. Lijnkoeken zijn een belangrijk product van de molen; ze werden verkocht als veevoer.</p> <p>Deze knecht woont niet in de molen, maar ergens anders. In de zomer werkt hij op het land. De boeren huren hem in om te hooien en het graan te oogsten. Eten en koffie drinken gebeurt dan op het land. In de winter werkt deze knecht op de molen. Hij wordt elke winter opnieuw aangenomen, dus heeft geen vaste baan.</p>
<p>Molenbouwer* <i>Marinus van der Molen</i></p>	<p>In zijn eigen werkplaats maakt de molenbouwer nieuwe onderdelen voor de molen, als die stuk zijn.</p> <p>De nieuwe onderdelen moeten heel precies passen. Dat is een lastige en heel precieze klus. De molenbouwer komt ook naar de molen om oude onderdelen te vervangen. Hij werkt dan vaak in heel nauwe ruimtes. Als alles op zijn plek zit, geeft de molenbouwer een seintje aan de molenaar om de vang los te gooien en de wieken op gang te zetten. Maar langzaam aan, eerst kijken of alles goed zit!</p>

<p>Wagenmaker* <i>Hendrik Rademaker</i></p>	<p>De wagenmaker maakt wielen voor wagens en raderen (grote tandwielen) voor de molens. Daarom heet zijn beroep ook wel 'radenmaker'.</p> <p>De wagenmaker koopt meestal zelf zijn bomen bij openbare houtverkopen. Hij zaagt de bomen met een meterslange boomzaag. Daarna legt hij de planken een paar jaar te drogen in een open, overdekte loods. Tussen de planken legt hij latjes, zodat het hout gelijkmatig droogt.</p> <p>Om een sterk houten wiel of rad te maken, is veel vakmanschap nodig. De spaken maakt de wagenmaker van rechtdradig hout. Om te zorgen dat de spaken niet los in het wiel gaan rammelen, moeten ze helemaal droog zijn. Daarna werkt hij de spaken af met een snijmes. Ze krijgen een ovale vorm met aan het ene eind een ronde pen met een gleufje. Het andere eind krijgt een platte pen. Dan bevestigt de wagenmaker de spaken aan de velg en aan het middendeel van het wiel. Vervolgens brengt hij het wiel naar de smid, die er een roodgloeiende ijzeren band omheen legt, die bij het afkoelen om het wiel vast krimpt.</p> <p>Rond 1900 werden veel zware spullen met paardenwagens vervoerd. Boeren vervoerden het graan op karren, bierbrouwerijen gebruikten karren om bier te vervoeren. Op bestelling maakte de wagenmaker ook koetsen, kruiwagens, hondenkarren en botermolens.</p>
<p>Kuiper* <i>Jan Huigen</i></p>	<p>De kuiper maakt houten vaten om van alles in te bewaren en te vervoeren, bijvoorbeeld lijnolie.</p> <p>De kuiper maakt botervaten, karntonnen, wastobbes, privaatonnetjes en ook vaten om lijnolie in te vervoeren.</p> <p>Hij buigt houten planken (duigen) en doet er een stalen band om (een hoepeltje erom). Als hij geen goede kuiper is, valt de ton weer in duigen. Net als in het liedje!</p>
<p>Bakker* <i>Luut Hof</i></p>	<p>Rond 1900 woont de bakker in Roderwolde op de plek waar nu Het Rode Hert staat. Hij koopt roggemeel in de molen.</p> <p>De bakker bakt brood, banket, koek en taart. Hij gaat met zijn bakkerskar langs de deuren om brood te verkopen. Hij heeft veel vaste klanten, waar hij elke dag komt.</p>

<p>Beurtschipper* Jan Geerts Belga</p>	<p>Al vanaf 1832 vaart de schippersfamilie Belga elke week vanaf het haventje in Roderwolde met een zeilschip naar Groningen. Ze vervoeren landbouwproducten en vee.</p> <p>Het vervoer gaat per zeilschip, want de grond is te drassig voor de paarden van de trekschuit. De beurtschipper brengt lijnzaad en graan naar de molen. De lijnolie en het meel brengt hij van de molen naar de stad. Ook vervoert het schip lijnkoeken naar de boeren. En het brengt kolen en cokes naar de molen als daar stoommachines zijn geplaatst.</p> <p>Op dinsdag (marktdag) is het een drukte van belang in het Groningse Schuitendiep met al die boten!</p>
<p>Scheepsjager <i>Johannes Jagersma</i></p>	<p>Rond 1900 ging het vervoer per zeilschip. Bij weinig wind komt de zeilboot niet vooruit. Dan moet de boot getrokken worden. Soms doet de familie van de schipper dit. Maar de schipper kan ook een officiële scheepsjager inhuren.</p> <p>De scheepsjager is herkenbaar aan een koperen penning aan zijn broek. Tegen betaling spant hij zijn paard voor het schip. De schipper en de scheepsjager onderhandelen eerst flink over de prijs. Een leeg schip jagen is goedkoper dan een vol schip. Als er meer scheepsjagers dan schippers zijn, wordt er geloot. De scheepsjager die wint, mag onderhandelen met de schipper. De afspraak is dat de anderen niet onder de prijs gaan.</p>
<p>Schippersknecht <i>Willem Schipma</i></p>	<p>Werkt als schippersknecht bij schipper Jan Geerts Belga. Hij vaart elke week vanaf het haventje in Roderwolde met een zeilschip naar Groningen om landbouwproducten en vee te vervoeren.</p> <p>Het vervoer gaat per zeilschip, want de grond is te drassig voor de paarden van de trekschuit. De beurtschipper brengt lijnzaad en graan naar de molen. De lijnolie en het meel brengt hij van de molen naar de stad. Ook vervoert het schip lijnkoeken naar de boeren. En het brengt kolen en cokes naar de molen als daar stoommachines zijn geplaatst.</p> <p>De schippersknecht hijst de zeilen en helpt mee het schip te trekken als er weinig wind is. Hij sjouwt de spullen de boot op en af en zorgt dat ze stevig staan.</p> <p>Dinsdag (marktdag) is de favoriete dag van Koos. Dan is het een drukte van belang in het Groningse Schuitendiep met al die boten!</p>

<p>Parlevinker <i>Piet Parlevliet</i></p>	<p>De parlevinker vaart met een open roeibootje in de haven rond en verkoopt spullen aan de schippers.</p> <p>De parlevinker verkoopt kruidenierswaren, touw, klompen en werkhandschoenen aan de schippers. Goeie plekken om te venten zijn havens, sluizen en beweegbare bruggen. Daar moeten de schippers veel wachten en hebben ze tijd om inkopen te doen bij zo'n drijvend supermarktje.</p>
<p>Zeilmaker* <i>Klaas Zeilstra</i></p>	<p>De zeilmaker maakt zeilen voor de schepen en voor de wieken van molens.</p> <p>De zeilmaker heeft een grote werkplaats met een uitgestrekte werkvloer, waarop de zeilen kunnen worden uitgelegd. Daaromheen staan langs de wanden de naaimachines en de zeilmakersbanken.</p> <p>Eerst meet de zeilmaker het zeil uit en stikt hij de stukken zeildoek op de naaimachine heel precies aan elkaar. Dan naait hij het gestikte zeil in de lijken: hij zet de randen af met stevig touw. De zeilmaker gebruikt daarbij een zeilplaat: een halve handschoen van leer met in de palm een metalen plaat. Ook maakt hij ringen in het zeil.</p>
<p>Touwslager* <i>Gerrit van der Touw</i></p>	<p>De touwslager (ook wel lijndraaier genoemd) maakt van hennepgaren touwen voor molens en schepen.</p> <p>De touwslager doet zijn werk in de open lucht of overdekt, op een touwslagerij of lijnbaan. Dat is een wel 300 meter lange smalle strook grond. Hier draait de touwslager de garens met een wiel en een slinger gelijkmatig in elkaar tot lange touwen. Hoe meer garens de touwslager gebruikt en hoe stijver hij de garens in elkaar draait, hoe steviger het touw wordt. De touwslager gebruikt lijnolie om het touw te conserveren (goed te houden).</p> <p>Aan straatnamen kun je zien waar vroeger een touwslagerij was. Bijvoorbeeld de Lijnbaansgracht in Groningen, vlak bij de Oosterhaven.</p>

<p>Directeur verffabriek* <i>Frans Willem Sikkens</i></p>	<p>Het familiebedrijf Sikkens was één van de vele verffabrieken die in de negentiende eeuw in Nederland te vinden waren.</p> <p>De verffabriek Sikkens is opgericht door Wiert Willem Sikkens, een schilder die lakken ging produceren en verkopen. De 'fabriek' bevond zich oorspronkelijk in een poortje in de stadswal van Groningen. Later werd een fabriekje aan de Zwarteweg in gebruik genomen. Nadat er woningen in de buurt van de fabriek waren gebouwd, werden de bezwaren tegen stankoverlast en brandgevaar zo groot dat een nieuwe fabriek moest worden gebouwd, die in 1903 werd geopend.</p> <p>In een verffabriek is brandgevaar een probleem. Met lijnzaadolie verontreinigde lappen kunnen gaan broeien, als ze op een hoop liggen. Daarom moeten ze los opgehangen worden om te drogen.</p>
<p>Arbeider verffabriek <i>Ko Olieslager</i></p>	<p>Werkt in de verffabriek. Hij maakt verf uit lijnolie en kleurstoffen.</p> <p>Het maken van verf is een betrekkelijk eenvoudig proces dat vooral bestaat uit malen van kleurstoffen en mengen met lijnolie. Lijnolieverf is een oplosmiddelvrije, natuurvriendelijke verf voor binnen en buiten. Het bindmiddel is gekookte lijnolie, de pigmenten zijn natuurlijke aardverfstoffen. De verf is half glanzend en stinkt niet. Het altijd in hout aanwezige vocht kan door de verf heen verdampen. Lijnolieverf laat na verloop van jaren niet los en het is niet nodig de verf te verwijderen bij overschilderen. Van lijnolie en kalk werd stopverf gemaakt, waarmee ruitjes vastgezet worden in de sponningen.</p> <p>Het werk is zwaar en de arbeiders maken lange werkdagen en werkweken. Rond 1900 waren er al vakbonden, die opkwamen voor de belangen van de arbeiders. Maar veel arbeiders hadden geen geld om lid te worden van een vakbond.</p>

<p>Directeur zeepfabriek <i>Eduard van der Zeep</i></p>	<p>De directeur is de eigenaar van de zeepfabriek. In deze fabriek worden lijnolie en andere vetten verwerkt tot zachte zeep.</p> <p>De directeur regelt de inkoop van olie en loog en brandstof en de verkoop van de zeep. Hij heeft arbeiders in dienst, die in de fabriek werken.</p> <p>In een zeepfabriek is brandgevaar een probleem. Met lijnzaadolie verontreinigde lappen kunnen gaan broeien, als ze op een hoop liggen. Daarom moeten ze los opgehangen worden om te drogen.</p>
<p>Zeepzieder* <i>Dirk Zeepvat</i></p>	<p>Een zeepzieder werkt als arbeider in een zeepfabriek. Hij maakt zeep uit natuurlijke vetten zoals lijnolie, raapolie, boter en reuzel of een mengsel daarvan.</p> <p>Zieden betekent koken. Denk aan: ziedend van woede of koken van woede. Het vet wordt eerst op een vuur in een grote koperen ketel gekookt met loog, meestal een mengsel van potas en kaliloog. Hierdoor verzeept het vet. Het mengsel van olie en loog moet geroerd worden tot er een gelijkmatige massa ontstaat. Deze massa dikt in door afkoeling. In een paar dagen ontstaat zo een zachte zeep. Het controleren van de voortgang van verzeping is handwerk, dat jarenlange ervaring van de zeepzieder vereist. Door de mengsels tussen zijn vingers te wrijven en te proeven op de tong kan hij nagaan hoe ver het proces was voortgeschreden.</p> <p>Het werk is zwaar en ongezond en de arbeiders maken lange werkdagen en werkweken. Rond 1900 waren er al vakbonden, die opkwamen voor de belangen van de arbeiders. Maar veel arbeiders hadden geen geld om lid te worden van een vakbond.</p>
<p>Veeboer* <i>Rein de Boer</i></p>	<p>De veeboer heeft een boerderij met weilanden en koeien.</p> <p>In de zomer staan de koeien overdag buiten en eten ze gras. 's Morgens en 's avonds worden ze gemolken. De koeien lopen op de droogste weilanden. De drassige weilanden worden gebruikt als hooiland: het gras wordt gemaaid, droogt op het land en wordt op de hooizolder bewaard.</p> <p>'s Winters staan de koeien op stal. Dan heeft de boer veel veevoer nodig. Hooi alleen is dan niet genoeg. Daarom koopt de boer lijnkoeken bij de molen. Als hij daar toch is, koopt hij ook gemalen graan voor de kippen.</p>

<p>Commissionair* <i>Andries Schuddebeurs</i></p>	<p>Een commissionair is een handelaar op de beurs. In de Korenbeurs in Groningen verhandelt hij graan en ook lijnzaad en lijnolie.</p> <p>In 1774 werd aan de Vismarkt een houten overkapping gebouwd voor de graanhandel: de eerste Korenbeurs. Toen dit gebouw te klein werd, werd er gehandeld in de cafés in de buurt, onder meer in Huis de Beurs. In 1865 was de nieuwe Korenbeurs klaar: een monumentaal gebouw, dat van binnen op een kathedraal lijkt en van buiten op een Romeinse tempel. Je kunt er duidelijk aan zien dat de graanhandel voor veel welvaart zorgde. Op het dak staan beelden van de Romeinse goden Neptunus (zeevaart), Ceres (landbouw) en Mercurius (handel). De Korenbeurs is het enige Groningse gebouw op de UNESCO top 100 lijst van Nederlandse monumenten.</p> <p>Het gebouw is modern voor die tijd: het heeft een gietijzeren constructie en veel glas. Dit glas zorgt voor veel daglicht, belangrijk bij het keuren van het graan. De commissionairs (handelaren) nemen in zakjes monsters van hun graan mee. Ze moeten lid zijn van de 'Vereeniging der Korenbeurs' en zich bij het nemen van de monsters aan strenge regels houden.</p>
<p>Akkerbouwer* <i>Arie Akkermans</i></p>	<p>Deze boer heeft een boerderij met akkerland. Hij verbouwt graan (rogge, haver), koolzaad en olievlas.</p> <p>Olievlas hoort tot dezelfde plantensoort als vezelvlas. Toch zijn er ook verschillen.</p> <p>Olievlas: dit zijn korte, sterk vertakte planten. De zaden bevatten veel olie (40 %). Wordt geteeld voor de productie van lijnolie. De lijnolie wordt in de molen uit de zaden geperst.</p> <p>Vezelvlas: dit zijn lange, weinig vertakte planten met lange vezels. De zaden bevatten veel minder olie (25 %). Wordt geteeld voor de productie van linnen (textiel).</p> <p>In maart wordt het vlas gezaaid, als de vorst voorbij is. Rond mei kleuren de velden prachtig blauw van de vlasbloemen. Na de bloei stopt de plant met groeien en rijpt af. In augustus staat het olievlas goudgeel in de velden en wordt het geoogst.</p>
<p>Boerenknecht <i>Hans de Knecht</i></p>	<p>De boerenknecht woont op de boerderij en doet daar alle klusjes die moeten gebeuren.</p> <p>Op een boerderij is altijd veel werk te doen. Er zijn altijd karweitjes die opgeknapt moeten worden. De knecht mest de stal uit en melkt de koeien. Hij maait het gras, keert het gemaaide gras zodat het kan drogen en haalt het hooi binnen. De boerenknecht eet mee met het gezin van de boer.</p>